

Kansainvälistyminen ja aikuiskoulutus

Motto: Ajattele globaalisti, toimi paikallisesti, siis koska tunnen vastuuta koko ihmiskunnasta, tankkaan päähäni saksan vahvat verbit.

Kansainvälinen perinne

Vahva kansallisuusaate on ollut Suomen kansansivistystyön synnyn kulmakiviä. Tämä ei kuitenkaan estänyt sitä, että alusta saakka työle haettiin ja saatiin malleja rajojemme ulkopuolelta. Muistettakoon vain nyt niin perinsuomalaisia aikuiskasvatuksen muotoja kuin kansanopisto, jonka malli haettiin Tanskasta tai opistokerhotoiminnasta, jonka juuria löytyy aina Atlantin takaa.

Kansansivistyksen pioneerit olivat yleensäkin innokkaita pitämään yllä kansainvälisiä suhteita ja hakemaan vaikutteita ulkomailta. Joskus vaikuttaa siltä, että aikuiskasvattajien pitkäaikaiset vierailut muitten maiden aikuiskasvatustilaisuuksissa ovat jopa suhteellisesti vähentyneet noista alkuajoista, vaikka ulkoiset mahdollisuudet ovatkin lisääntyneet. Tällaisten henkilökohtaisten oleskelujaksojen sijaan ovat tulleet muut informaatiovaihtoehtotavat, "virallinen" yhteydenpito edunvalvojaorganisaatioiden tai viranomaisten kautta taikka turistimaiset ryhmämatkailut sekalaisiin kohteisiin.

Nykyinen kansainvälinen yhteistyö

Pohjoismainen yhteistyö

Aikojen alusta kansainvälinen yhteistyömme on ensisijaisesti ollut pohjoismaista yhteistyötä. Pohjoismaiden ministerineuvoston piirissä järjestäytyneellä koulu- ja yliopistoyhteistyöllä on pitkät perinteet. Aikuiskoulutus on päässyt mukaan vähitellen ja vasta aivan viime vuosina se on saanut oman kiinteän budjettiosuutensa neuvoston työssä. Sen mukaan se on saanut myös pysyvän aikuiskoulutuksen pohjoismaisen johtoryhmän, joka uudessa kokoonpanossaan on juuri aloittanut nelivuotiskautensa.

Voi kuitenkin ennustaa, että pohjoismaisen yhteyden merkitys vähenee laajempien yhteistyömahdollisuuksien edetessä.

Euroopan Neuvosto

Vaikka Suomi vasta nyt uskaltaa liittyä Euroopan Neuvostoon, on se jo vuodesta 1970 ollut mukana EN:n jäsenmaiden Euroopan kulttuuriyleissopimuksessa. Sen piirissä aikuiskoulutus on ollut n. 10 vuotta näkyvästi mukana. Viime vuonna aloitettiin jäsenmaissa toinen laaja aikuiskoulutusverkostoprojekti, jossa Suomen osalta on mukana Lapin aikuiskoulutuskokeilu (LAIKO).

OECD

Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD on asettanut opetustoimen komitean, jossa erityisesti ammatillisen aikuiskoulutuksen asiat ovat viime vuosina (viimeksi viime kevään kokouksessa) tulleet vahvasti esille.

Järjestö suorittaa silloin tällöin myös jäsenmaiden koulutuspolitiikan perusteellisen arvioinnin. Muutama vuosi sitten tällainen tutkimuskomissio kävi arvioimassa Suomen koulutusta. Loppukritiikissä Pariisissa aikuiskoulutuksemme suoriutui hyvin arvosanoin.

Unesco

Unesco on kansainvälisistä järjestöistä ollut ehkä aktiivisin aikuiskoulutuksen alueella. Sehän laati jo vuonna 1976 oman aikuiskoulutus-suosituksensa ja piti vuonna 1985 jo neljännen aikuiskoulutuksen maailmankonferenssinsa. Unescos aikuiskoulutuspolitiikkaan lyö vahvan leiman järjestön luonteen mukaisesti kehitysmaiden tarpeet ja vaatimukset.

Epävirallinen yhteistyö

Aikuiskoulutusjärjestöillä niinkuin yksityisillä aikuiskouluttajilla on luonnollisesti monenlaisia kiinteämpiä ja löysempiä kansainvälisen yhteistyön muotoja. Merkityksellisimmät lienevät Vapaan sivistystyön yhteisjärjestön ylläpitämät yhteydet Euroopan aikuiskasvatustoimintoon ja Kansainväliseen aikuiskasvatustiliittoon. Perinteitä on myöskin osallistumisella Manchester Collegien ja Genevekoulun toimintaan.

Erikseen on mainittava lähinnä valtuuskuntien vaihdon muodossa tapahtuva yhteydenpito useisiin itäblokin maihin.

Kansainvälisyys ei ole vain Euroopan talous

Euroopan yhdentyminen on juuri nyt muutislangia. Sen ohella on muistettava kaikki muut yhteytemme ja ennen kaikkea kehitysmaat. Jälkimmäisten tilannetta ajatellen aikuis-koulutusongelmamme kaiken kaikkiaan ovat eliitin kvasi-ongelmia. Kehitysmaissa Suomen aikuiskoulutuksella olisi yhteisvoimin varsinaisten Suomen ja kansainvälisten kehitys-yhteistyöorganisaatioiden kanssa suunnaton työ- kenttä.

Siinä eivät kuitenkaan auta kertakeräykset tai hetken innostus. Tarvitaan todella pitkäjänteistä suunnittelua ja yhteistyötä vastaanottajien kanssa. YK:n kehitys-yhteistyössä avoimena olevien toimien luettelon seuraaminen antaa käsityksen, mitkä mahdollisuudet Suomen aikuiskasvatustajilla maailmalla olisivat.

Uudet kansainvälistymishaasteet

Nyt koko yhteiskuntamme on totaalisesti astumassa osaksi yhtenäistyvää maailmaa. Aikuiskasvatus on tunnetusti tuomittu kukoistamaan tai kuihtumaan sen mukaan, miten se pystyy aistimaan ja ottamaan huomioon ilmas- sa liikkuvia muutoksia.

On korkea aika paneutua analysoimaan uutta kansainvälistymistä ja pohtia sen seurauksia aikuiskoulutukselle. Liian helpolla aikovat päästä ne, jotka päättävät lisätä kielten osuutta, perustaa uuden kansainvälisyyspiirin tai osallistua uuteen pakanamaaprojektiin. Ei myöskään auta piiloutua sen harhan taakse, että kansainvälistyminen on lähinnä matkailua ja kauppaa, tai että kyllä viranomaiset sen hoitavat.

Suomen uusi asema

Sanotaan, että uusi kansainvälistyminen, johon teknologinen kehitys antaa mahdollisuuden, antaa pienille maille kuten Suomelle aivan uusia mahdollisuuksia astua mailman näyttäimölle. Ei kai vain käy päinvastoin?

Yleiskehityshän kulkee suuria yksiköitä suosivaan suuntaan. Suurten valtioiden ja ennen kaikkea ylikansallisten organisaatioiden merkitys maailmassa kasvaa. Ylikansalliset taloudelliset lait ohittavat yhä useammin kansallisen lainsäädännön mahdollisuudet. Myös kulttuurin muutokset ovat yhä vähemmän sisäsyntyisiä ja yhä enemmän tulosta ulkoisista paineista.

Yhä vähemmän maailmaa kiinnostaa Suomen kaltainen pieni maa ja markkina-alue, jonka kummallinen kieli jo sinänsä on este

kanssa- ja kaupankäynnille.

Olemme eläneet maailman tietoisuudessa paljolti siltana idän ja lännen välillä. Kiplingin ajatuksia uhmaten kumpikin ilmansuunta on käyttänyt Suomea kohtaamispaikkanaan. Maa- ilmanlaajuisen glasnost-ilmiön mukana silta- asemamme menettää merkitystään. Itä ja länsi alkavat käyttää suurempia ja luonnollisempia kohtaamistapoja.

Yhtäkkiä huomaamme olevamme pieni maa ison naapurin supeessa, naapurin, joka on avannut monia suurempia näyteikkunoita länteen kuin tämä meidän räppänämme. Suurval- lalla on suuret linjat ja intressit. Edessä saatavat olla katkerat sopeutumisen vuodet.

Voimme jonakin päivänä huomata olevamme entistä syrjemmässä Euroopan takapihan hämärässä, johon kansainväliset tuulet löyhäh- televät lähinnä vain ylikansallisten ympäristö- haittojen muodossa.

Näytön paikka

Tietyllä tavalla olemme tässä kaikessa yh- dentymiskehityksessä entistä selvemmin yksin, omien jalkojemme varassa. Meidän on omalla osaamisellamme tehtävä itsemme tärkeiksi ta- loudellisesti yhdentyvässä maailmassa. Uusi teknologia tarjoaa tähän mahdollisuudet. Se tarjoaa myös aikuisten koulutukseen aivan uusia mahdollisuuksia, joilla voidaan voittaa monet keskeiset koulutuksen tiellä olleet esteet.

Koulumaailma kantaa selviytymisestämme ensisijaisen vastuun, mutta selvästi enstistä suurempi osa vastuusta lankeaa myös aikuis- koulutukselle. Jatkuva koulutus on välttämättö- myys.

Jatkuva koulutus

Työn hinnoittelulla olemme lyöneet itsem- me ulos kaikesta sellaisesta työvaltaisesta toi- minnasta, jonka tuotteita pystytään kuljetta- maan idästä länteen. Ennen pitkää antanem- me suuren osan myös omissa maassa tehtä- västä suorittavasta työstä siirtolaisten käsiin. Kansainvälinen kilpailu tulee näin epäilemättä laskemaan hintatasoamme, ehkä erityisesti palvelusten hintaa.

Mutta että me saisimme tänne halpoja pal- veluja, meidän on pystyttävä myös myymään jotakin. Epäilemättä se jokin tulee metsän li- säksi olemaan yhä enemmän erikoistumista ja laatua. Se vaatii yhä pitempää ja yhä lähempää tuotantoa olevaa koulutusta, jota koululaitos ei voi antaa. Samalla aikuiskoulutuksemme on ha- keuduttava yhä tiiviimpään kansainväliseen yhteistyöhön.

Mitä sitten olisi tehtävä?

Kanaviahän meillä aikuiskouluttajille todettiin suureen maailmaan olevan runsaasti. Ongelmana on, miten yhteydet saadaan muutetuksi todelliseksi kansainväliseksi vuorovaikutukseksi.

Voiko näitä edellä kuvattuja kanavia edes pitää oikeina kanavina, joiden kautta Suomen aikuiskoulutus pääsisi tuomaan kansainvälistumisprosessiimme oman panoksensa? Luultavasti ei esimerkiksi liittyminen Euroopan yhteisöön tuo paljonkaan uusia mahdollisuuksia. Resurssimme eivät ensiksikään riitä kaikkien kanavien täyteen hyödyntämiseen.

Toiseksi Euroopan yhteisön aikuiskoulutuspolitiikka on paljon lähempänä sosiaalipolitiikkaa kuin oma ajattelumme. Aikuiskoulutus on Keski-Euroopassa paljon lähempänä lukutaito-opetusta, siirtolaisten sopeuttamista, asumisympäristön sosiaalista kohentamista ja erilaisten vähemmistöryhmien auttamista kuin meillä. Aikuiskasvattajasta tässä mielessä on siellä käytössä aivan oma terminsäkin; animaueur.

Uudessa tilanteessa olisi kaikkein ensiksi pohdittava, tuoko geopolittisesti muuttunut asemamme uusia lähtökohtia aikuiskoulutuspolitiikallamme. Toiseksi olisi päätettävä, lähdemmekö maailmaalle vähittäisinä sopeutujina vai omasta osuudestamme taistelevina leijonina.

Kaikissa tapauksissa olisi ensiksikin pyrittävä saamaan kansainvälistymisen välineet (kiel-let, tekniikka, atk, viestintäteknologia) mahdollisimman hyvin hallintaan.

Haasteet koskevat koko aikuiskoulutuksen maailmaa. En näe mitään erityistä syytä pitää opiskelulaitosten reviiirirajoja kovin jyrkinä. Tarjontaa on oltava riittävästi ja monipuolisesti. Valtion rahoitus on näihin tarpeisiin usein kovin sidottua ja hitaasti kulkevaa. On oltava mahdollisuutta vastata kysyntään heti ja täsmällisesti, varsinkin, jos kysyjä on valmis maksamaan käyvän hinnan.

Aikuiskasvattajan on yhä selvemmin kannettava myös vastuunsa alansa asiantuntijana, joka huomaa erilaiset koulutustarpeet ja kiirehtii tarjoamaan aktiivisesti palveluksiaan. Myös itse aikuiskoulutus tulee enenevässä määrin kansainvälisen kilpailun kentäksi. En pidä suomalaista aikuiskoulutusta lainkaan huonona kauppatavarana maailman markkinoilla.

Kansainvälisyys aikuiskoulutuksessa ei nykyisin ole kokonaisuutena kenenkään hallinnassa. Olisiko sen kehittäminen selkeästi annettava keskitetysti jollekin taholle? Olisiko tällainen taho esimerkiksi opetusministeriön kansainvälisten asiain osasto, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö tai ehkä erillinen kehittämis-keskus? Olisiko samalla muutaman aikuiskou-

lutuslaitoksen keskityttävä Viittakiven opiston tapaan kansainvälisiin kysymyksiin? Mistä resurssit?

"Byrokraattien tohinaa, onhan meillä kehityskauppa"

Edellä esitetyt kysymykset ovat katto-organisaatioiden kysymyksiä, jotka eivät paljon heilauta tavallista aikuista eivät edes aikuiskouluttajaa. Millä saisimme kaikki työssä olevat miettimään, merkitseekö se jotakin, että koulutamme ihmisiä yhä vähemmän suomalaisen työyhteisöön ja yhä enemmän tietyn yleismaailmallisen koneen käyttäjiksi tai tietyn ylikansallisen yhtymän palvelukseen. Muutos on taas kerran lähdeittävä aikuiskouluttajista. Heille on annettava nykyistä enemmän mahdollisuuksia kokea itse kansainvälistymisen haasteet. Opetusministeriössä onkin pyritty avaamaan myös aikuiskouluttajille samat kansainvälisen opettajainvaihdon ja stipendien mahdollisuudet kuin jo nyt on koulujen opettajilla. Hyvään alkuun onkin jo päästy. Mainittakoon kuitenkin vertailun vuoksi, että opetusministeriö on asettanut tavoitteeksi lähettää 5000 korkeakouluopiskelijaa vuosittain ulkomaiden yliopistoihin.

Aikuiskoulutuksessa olisi entistä tietoisemmin panostettava edellä mainitsemini kansainvälistymisen välineisiin. Kielissä olisi erityisesti korostettava koulussa vähälle jäävien suurten kielten (venäjä, ranska, saksa, espanja, kiina, japani) osuutta. Samalla on perehdyttävä vieraisiin kulttuureihin.

Kansainvälistymisessä sekä kilpailun että yhteistyön ensimmäinen ja tärkein askel on toisen osapuolen tuntemus.

Koti, uskonto ja Eurooppa?

Kulttuurin muutokset ovat tulevaisuudessa yhä harvemmin sisäsyntyisiä ja yhä useammin kansainvälisistä innovaatioista ja sopimuksista alkunsa saavia. Me olemme joka päivä entistä kansainvälisempiä. Seuraava sukupuoli työskentelee ajoittain ulkomailla tai ainakin ulkomaisten kanssa.

En pysty kuvittelemaan tämän kehityksen tavoitteeksi ehkä lopputulokseksi mitään yhtenäiskulttuurin omaksunutta euroihmistä, vaikka epäilemättä maailmankansalaiset tulevaisuudessa lisääntyvät. Vaikka kansainvälistymisen johtaakin kansojen lähentymiseen, se ei johda niiden sulautumiseen.

Niille aikuiskasvattajille, jotka pitävät myös edelleen kansallisen identiteettimme, juuriemme, sanalla sanoen suomalaisuuden säilyttämistä tärkeänä, muodostuu tästä kansainvälistyvässä maailmassa yhä haasteellisempi tehtävä.

Ensi vuosituhanella siirtolaisuusongelmat ja siitä johtuvat monenlaiset kansallisen identiteettimme kriisit ovat meidänkin arkipäiväämme. Niissä oloissa kansankulttuurin säilyttäminen ja kehittäminen tulee olemaan sivistystyölle todella haasteellinen tehtävä.

Emme me kertaheitolla muutu eurooppalaisiksi. Askeleet ovat pieniä, mutta sitä nopeammin niitä on ryhdyttävä ottamaan. Siispä edellä esitetyn pohjalta, mutta nyt tietoisesti: entistä kiivaammin saksan vahvojen verbien kimp-
puun. Siitäkin se voi alkaa.